

Metodiskie ieteikumi bērnu un jauniešu folkloras kopu interešu izglītības programmas veidošanai un īstenošanai

I. Programmas aktualitāte

Bērnu un jauniešu folkloras kopu interešu izglītības programma attiecināma uz kultūrizglītības jomu un ir saistīta ar bērnu un jauniešu humanitārās, muzikālās un vērtībuzglītības mērķiem un uzdevumiem. Tiek ņemti vērā obligātā izglītības satura kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomas satura elementi un sasniedzamie rezultāti (Ministru kabineta 2018.gada 27.novembra noteikumi Nr.747 “Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem”, Ministru kabineta 2019.gada 3.septembra noteikumi Nr.416 “Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem”), kā arī Ministru kabineta 2016.gada 15.jūlija noteikumos Nr.480 “Izglītojamo audzināšanas vadlīnijas un informācijas, mācību līdzekļu, materiālu un mācību un audzināšanas metožu izvērtēšanas kārtība” nosaukto vērtību un tikumu stiprināšana.

Īpašu aktualitāti programma iegūst Nemateriālā kultūras mantojuma konvencijas īstenošanas kontekstā. (Latvija NKM konvencijai pievienojās 2004. gadā, 2016.gada 1. decembrī stājās spēkā Nemateriālā kultūras mantojuma likums). Cita starpā NKM konvencija norāda uz nemateriālā kultūras mantojuma kā kultūras daudzveidības galvenā avota un ilgtspējīgas attīstības garanta nozīmību, kā tas ir uzsvērts UNESCO 1989.gada Ieteikumos par tradicionālās kultūras un folkloras saglabāšanu, 2001.gada UNESCO Vispārējā deklarācijā par kultūras daudzveidību, kā arī 2002. gadā Kultūras ministru trešā apaļā galda pieņemtajā Stambulas deklarācijā,

Programma veicina bērnu un jauniešu iesaistīšanos tradicionālās mūzikas, dejas, ieražu, amatu un dzimtās valodas mutvārdu kultūras mantojuma apzināšanā, tā iedzīvināšanu mūsdienu kultūras kontekstā Latvijas skolu jaunatnes dziesmu un deju svētku procesā un integrēšanu citās sabiedrības kultūras dzīves norisēs. Īstenojot programmu, audzēkņi izkopj savas spējas un talantus, apgūst zināšanas par tradicionālo kultūru, nemateriālo kultūras mantojumu, vietējām tradīcijām un izkopj dažādas prasmes un iemaņas – muzicēt, stāstīt, dejojot, gatavot tradicionālus ēdienus un rotājumus, dažādas amata prasmes, attīsta kritisko spriestspēju, vēstures un kultūru daudzveidības izpratību, pilnveido savu emocionālo inteligenci, izkopj daudzveidīgas karjeras vadības prasmes, tostarp, komunikācijas un sadarbības prasmes, laika plānošanu, sevis disciplinēšanu, publiskas uzstāšanās prasmes u.c.

Programmu apgūst vispārējās izglītības, speciālās izglītības, profesionālās izglītības, interešu izglītības iestādēs interešu izglītības programmās iesaistītās bērnu un jauniešu folkloras kopas, studijas un pulciņi.

II. Programmas īstenošanas mērķi:

Ilgtermiņa mērķis – tradicionālās kultūras materiālā un nemateriālā mantojuma vērtību apzināšana, izpēte, saglabāšana, popularizēšana, tālāknodešana un pārmantošana, radot priekšnoteikumus pilsoniski aktīvas, kultūridentitātē sakņotas, radošas un harmoniskas personības attīstībai.

Īstermiņa mērķi

2.1. Regulāri (katru mācību gadu) sagatavot jaunas, lokālā tradīcijā sakņotas, izpētē un tradīcijas analīzē balstītas folkloras kopas koncertprogrammas atbilstoši tradicionālās kultūras apgūšanas un pārmantošanas programmas „Pulkā eimu, pulkā teku” gada tēmai;

2.2. Regulāri – izkopjot individuālo meistarību un muzicēšanu nelielās grupās atbilstoši tradīcijai, gatavoties un piedalīties dažādos (stāstīšana, dziedāšana, muzicēšana, dejošana,

masku gatavošana, rotaļu vadīšana) folkloras konkursos, izkopjot individuālās spējas un pilnveidojot prasmes tradicionālajā dziedāšanā, stāstīšanā, muzicēšanā, dejošanā u.c.;

2.3. Regulāri apgūt tradicionālo svētku svinēšanas tradīcijas un svinēt latviešu gadskārtu svētkus;

2.4. Rosināt interesi par Latvijas skolu jaunatnes dziesmu un deju svētku procesu kā mūsdienīgu tradicionālās kultūras praktizēšanas procesu un nodrošināt iespējas bērniem un jauniešiem iekļauties Dziesmu un deju svētku procesā.

III. Izglītības programmas īstenošanas uzdevumi:

3.1. Teorētisku un praktisku zināšanu, prasmju un iemaņu apguve tradicionālās stāstīšanas, dziedāšanas, muzicēšanas, dejošanas un tradicionālo amatu jomās;

3.2. Dažādu tradīciju izpratības un gaumes izkopšana;

3.3. Zināšanu par latviešu un citu tautu tradicionālo kultūru, tai skaitā nemateriālo kultūras mantojumu pilnveidošana;

3.4. Stāstīšanas, dziedāšanas, muzicēšanas un dejošanas pieredzes uzkrāšana un prasmju pilnveides apliecināšana, piedaloties gadskārtējos folkloras konkursos un koncertos;

IV. Programmas īstenošanas plāns:

4.1. Programmas mērķauditorija - ikviens bērns un jauniets, kas vēlas attīstīt savas spējas, darbojoties bērnu un jauniešu folkloras kopā vai pulciņā.

4.2. Dalībnieku grupu veidi:

4.2.1. folkloras kopas, studijas, pulciņi;

4.2.2. individuāli interesenti tajās tradicionālās kultūras jomās, kas neprasa praktizēšanu grupā – solisti vokālisti, tradicionālo mūzikas instrumentu individuālie izpildītāji, stāstnieki, rotaļu vadītāji u.c.;

4.2.3. kapelas.

4.3. Dalībnieku vecuma grupas:

4.3.1. pirmsskolas vecuma grupa – līdz 7 gadu vecumam;

4.3.2. skolas vecuma grupas:

- jaunākā grupa – no 1. līdz 4. klasei;

- vidējā grupa – no 5. līdz 9. klasei;

- vecākā grupa – no 10. līdz 12. klasei;

- folkloras kopas, kuras veido dažāda vecuma grupu dalībnieki (tās veido, ievērojot lokālos apstākļus);

4.3.3. profesionālās izglītības un interešu izglītības iestāžu audzēkņi (līdz 25 gadiem).

4.4. Vokālā grupā katrs dalībnieks dzied vienu balsi, izņemot gadījumus, kad tradīcija prasa vairākus dalībniekus vienas balss izpildīšanai (piemēram, burdondziedāšanas tradīcija), kapelas dalībnieku skaits nav lielāks par 8.;

4.5. Programmas īstenošanas laiks:

4.5.1. programmas īstenošanas minimālais laiks – viens gads;

4.5.2. programmas īstenošanas maksimālais laiks – mūža garumā, bet cikliski programma saistītā ar Latvijas skolu jaunatnes dziesmu un deju svētku sagatavošanas periodu.

4.6. Programmas īstenošanas darba formas:

4.6.1. grupu nodarbības (teorētiskas un praktiskas);

4.6.2. individuālās nodarbības (solistiem vokālistiem, tradicionālo mūzikas instrumentu apmācība, stāstnieku apmācība);

4.6.3. nometnes, radošās darbnīcas;

4.6.4. attālināts vai daļēji attālināts darbs, izmantojot IT rīkus.

4.6.5. atskaites formas - atklāta nodarbība, koncerts, konkurss, festivāls, svētki un citas ar programmas īstenošanu saistītas darba formas, kas atklāj sasniegto rezultātu un ir pārskats par paveikto, kas tiek plānoti saskaņā ar:

- valsts nozīmes pasākumiem (nosaka Valsts izglītības satura centrs);
- novada/pilsētas pasākumiem (nosaka pašvaldības Izglītības pārvalde);
- izglītības iestādes pasākumiem (nosaka izglītības iestādes mācību un audzināšanas darba plāns),

4.7. Programmas īstenošanas gaita:

4.7.1. nodarbību saturu konkrētam dalībnieku grupas veidam izstrādā un īsteno folkloras kopas/studijas/pulciņa pedagogs;

4.7.2. vēlamais nodarbību skaits nedēļā un nodarbību ilgums ir atkarīgs no programmā iesaistīto dalībnieku vecuma grupas un programmas specifiskajiem nosacījumiem:

- kontaktstundas vienai grupai nedēļā – 2 – 4 nodarbības;
- vienas nodarbības ilgums – 40 minūtes, starpbrīža ilgums – piecas minūtes, ko ieskaita nodarbības laikā (var būt izmaiņas, pamatojoties uz iestādes nolikumu);
- pirmsskolas vecuma grupā vienas nodarbības ilgums – 30 minūtes, starpbrīža ilgums – 10 minūtes, ko ieskaita nodarbības laikā (var būt izmaiņas, pamatojoties uz iestādes nolikumu).

4.7.3. pedagoga papilddarba formas (papildu 4-8 stundas nedēļā) – folkloras kopu repertuāra atlase, analīze, piemērošana – aranžēšana, apdaru veidošana, instrumentēšana, nošu pārrakstīšana, kā arī koncertdarbība, individuālais darbs ar kolektīva dalībnieku (-iem).

4.8. Programmas satura izstrāde:

4.8.1. katrā mācību gadā folkloras kopas, individuālie izpildītāji, kapelas mācās no jauna gada tēmai atbilstošu repertuāru, lai izveidotu koncertprogrammu, mācās no jauna vai daļēji atjauno repertuārā rotaļu, deju un kopsdziesmu koncertprogrammu (iestudējamo dziesmu/skaņdarbu skaitu nosaka pedagogs);

4.8.2. jaunākā vecuma grupa (1.-4.klase) dzied gadskārtu ieražu dziesmas, dzied *a cappella* un ar tradicionālo mūzikas instrumentu pavadījumu, mācību gada laikā apgūst koncertprogrammu (minimums – 7 minūtes);

4.8.3. vidējā vecuma grupa (5.-9.klase) dzied gadskārtu ieražu dziesmas, jaunāka slāņa tautas dziesmas dzied *a cappella un* ar tradicionālo mūzikas instrumentu pavadījumu, spēlē kādu no tradicionāliem mūzikas instrumentiem mācību gada laikā apgūst koncertprogrammu (minimums – 20 minūtes);

4.8.4. vecākā vecuma grupa (10.-12.klase), profesionālās izglītības un interešu izglītības iestāžu audzēkņi dzied gadskārtu ieražu dziesmas, jaunāka slāņa tautas dziesmas, tai skaitā rekonstruētas tradīcijas, dzied *a cappella un* ar tradicionālo mūzikas instrumentu pavadījumu, spēlē vairākus tradicionālos mūzikas instrumentus, mācību gada laikā apgūst koncertprogrammu (minimums - 30 minūtes).

V. Programmas īstenošanas plānotie rezultāti:

5.1. Audzēkņu radošas, tradicionālās kultūras kompetencēs balstītas harmoniskas un tikumiskas personības attīstība;

5.2. Apgūtas teorētiskās un praktiskās zināšanas un prasmes tradicionālās stāstīšanas, muzicēšanas, dejošanas un amatu prasmju jomā (tradicionālo mūzikas instrumentu spēles prasmes, tradicionālā skaņveide un tradīcijai atbilstošs repertuārs, dikcija, muzikālā dzirde, ritma izjūta, valodas (taiskaitā dialekta) lietojuma prasmes un vārdu krājuma papildināšana, humora izjūta u.c.);

5.3. Iegūtas zināšanas par dažādiem tradicionālās stāstīšanas, muzicēšanas, dejošanas žanriem un stiliem, to specifiskajiem izteiksmes līdzekļiem (mūzikas un dejas valoda, stāstījumu folkloras leksika, anekdošu stāstīšanas situācijas u.c.);

- 5.4. Pilnveidotas zināšanas par latviešu un citu tautu tradicionālās kultūras vērtībām – tradicionālo mūziku, deju, mutvārdu daiļradi un amatu prasmēm;
- 5.5. Iegūta radošās darbības pieredze un prasmes īstenot savas idejas tradīcijas kontekstā sadarbībā ar citiem kopienas locekļiem;
- 5.6. Apgūti skatuves kultūras pamati, iegūta konkursu un koncertu pieredze, pilnveidota prasme prezentēt tradicionālās kultūras vērtības mūsdienīgu kultūras kontekstā;
- 5.7. Attīstīta kritiskā domāšana, karjeras vadības prasmes, tajā skaitā saziņas un sadarbības prasmes.

VI. Programmas īstenošanai nepieciešamie resursi:

Programmu īsteno no valsts budžeta, no pašvaldību un citu juridisko un fizisko personu finanšu līdzekļiem.

Programmas īstenošanai nepieciešamie pamatresursi ir:

- 6.1. programmas īstenošanu – interešu izglītības pedagogu darba samaksas nodrošinājums (iespēju robežās nepieciešams piesaistīt dažādu instrumentu spēles meistarus un tradīcijas nesējus – dziedātājus, muzikantus, amatniekus, kas nodrošina tiešu tradīcijas pārmantošanu, vokālo pedagogu tradicionālās skaņveides apguvei, tradicionālās dejas speciālistu tradicionālās dejas stilistikas apguvei utt.) ;
- 6.2. attiecīgas interešu izglītības programmas tradicionālās kultūras jomas specifikai atbilstošs materiāli tehniskās bāzes nodrošinājums:
 - 6.2.1. telpa nodarbībām (atbilstoši aktuālajām epidemioloģiskajām prasībām);
 - 6.2.2. krēsli, atbilstoši kopas dalībnieku skaitam;
 - 6.2.3. tradicionālie mūzikas instrumenti;
 - 6.2.4. mūzikas atskaņošanas aparatūra;
 - 6.2.5. apskaņošanas aparatūra;
 - 6.2.6. spogulis;
 - 6.2.7. nošu pultis,
 - 6.2.8. nošu burtnīcas,
 - 6.2.9. dators ar interneta pieslēgumu repertuāra izvēlei (www.garamantas.lv , www.dainuskapis.lv u.c.) ;
 - 6.2.10. mūzikas ieraksti demonstrēšanai nodarbībās un repertuārs tiešai pārmantošanai no teicējiem;
 - 6.2.11. skapis mācību līdzekļu uzglabāšanai.
- 6.3. Novada valkāšanas tradīcijai atbilstoši goda tērpi.

Valsts izglītības satura centra
Folkloras projektu koordinatore
Māra Mellēna
Mob.26522141
Mara.mellena@visc.gov.lv

